

Nr 62

Utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av pension åt vissa arvodesanställda underofficerare vid krigsmakten.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* (I:57) och den andra inom andra kammaren av herr *Fröding m. fl.* (II:66), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande möjligheterna att bereda arvodesanställda underofficerare med minst tio års tjänst vid krigsmakten skälig pension.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II:66 följande.

Inom försvarsmakten uppehåller för närvarande ett antal underofficerare vissa för pensionerade underofficerare avsedda befattningar, t. ex. s. k. arvodesbefattningar. De flesta av dessa underofficerare, som torde uppgå till ett antal av ca 125—150, är reservunderofficerare i respektive förband. I allmänhet har de haft tjänstgöring sedan beredskapens början 1939, ehuru de först efter beredskapens slut övergått till att uppehålla de nämnda arvodesbefattningarna.

Flertalet av berörda befattningshavare har ända upp till 25 tjänstår. De var tidigare fast anställda vid krigsmakten, men blev såsom kontraktsanställda avskedade i samband med den stora regementsindragningen 1928. Endast ett fåtal erhöll s. k. avskedsersättning, uppgående till något tusental kronor.

Enligt uppgift förespeglades sökandena till de arvodesbefattningar, som tillkom 1942, att dessa skulle pensionsregleras. Någon pensionsreglering har emellertid ej kommit till stånd, trots att befattningshavarna i fråga gjort framställningar härom. Det är enligt vår mening angeläget att dessa, som tidigare varit fast anställda och som varit frivilligt inkallade under lång tid innan de anställdes i arvodesbefattningar, får sin pensionsfråga ordnad så snart som möjligt. Det synes oss dock lämpligt att fastställa en viss lägsta tjänstgöringstid, förslagsvis minst tio år, som villkor för erhållande av pension.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, utlåtanden avgivits av *försvarets civilförvaltning* och *statskontoret*.

Försvarets civilförvaltning har anfört följande.

Av innehållet i motionerna synes framgå, att här åsyftas andra underofficerare än de, vilka avgått med tjänstepension från beställning på aktiv stat.

Systemet med arvodesbefattningar för militär personal kan sägas i huvudsak hava tillkommit i samband med 1925 års försvarsbeslut. Befattningarna äro avsedda att uppehållas av pensionsavgångna f. d. beställningshavare på aktiv stat, såväl officerare som underofficerare.

Under beredskapstiden och därefter har på grund av otillräcklig tillgång på formellt kompetent personal i arvodesbefattningar anställts civil personal, anställningshavare i reserven samt värnpliktiga och krigsfrivilliga. Vid avgång från anställning i arvodesbefattning antingen på grund av uppnådd högre levnadsålder eller på grund av sjukdom har pension i särskild ordning pläгат av Kungl. Maj:t tillerkännas befattningshavare av nämnda kategorier. Såsom förutsättning för dylik pension har uppställts i huvudsak samma villkor, som fordras beträffande beredande av särskild pension av statsmedel åt icke tjänstepensionsberättigad anställningshavare i statens tjänst i allmänhet. Sålunda fordras bl. a. att vederbörande i princip kan räkna en anställningstid i statens tjänst av minst 15 år, d. v. s. samma anställningstid, som förutsättes för pension enligt kungörelsen den 30 juni 1947, nr 490, angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst. Såsom tjänstår har därvid ansetts kunna räknas allenast sådan militärtjänstgöring, som kan betraktas såsom anställning i egentlig mening, däremot icke exempelvis värnpliktstjänstgöring och tjänstgöring under den förstärkta försvarsberedskapen.

Vad gäller pensionens storlek har densamma under senare år avväгts efter särskilda grunder, därvid olika grundbelopp tillämpas för befattningar, avsedda att uppehållas av underofficer och av officer, nämligen 3 420 kr. resp. 5 052 kr. för år. Å beloppen utgå rörliga tilläggsförmåner enligt samma regler, som gälla för tjänstepension. Någon reducering på grund av folkpension sker ej. Visst årligt understöd av statsmedel har tillerkänts jämväl änka och efterlevande minderåriga barn till befattningshavare av nu avsedda kategorier.

I detta sammanhang må framhållas, att riksdagen tidigare genom beslut i varje särskilt fall tillerkänt reservunderofficer, som under längre tid uppehållit arvodesbefattning såsom rullföringsbiträde, särskild pension av statsmedel. Dylik pension utgår med lägre belopp än de pensionsförmåner, vilka enligt Kungl. Maj:ts hittillsvarande praxis tillerkänts reservunderofficer, som innehaft arvodesbefattning. Framställningar om förbättrade pensionsförmåner för f. d. rullföringsbiträden har avslagits av riksdagen (se exempelvis statsutskottets utlåtande 1950 nr 92 och 1951 nr 118, riksdagens prot. 1950 FK 15: 14 och AK 15: 58 samt 1951 FK 17: 124 och AK 18: 44).

Vid bedömandet av den i nu föreliggande motioner väckta frågan torde böra beaktas, att personal i reserven anlitas för långvarig tjänstgöring vid försvaret även för annat ändamål än uppehållande av arvodesbefattning. På grund av försvarsväsendets snabba utvidgning efter 1936 och 1942 års försvarsordningar måste nämligen reservpersonal i stor utsträckning anlitas för att möjliggöra försvarsorganisationens utbyggnad. Sålunda må nämnas, att 1941 års försvarsutredning beräknade, att under flygvapnets utbyggnadsperiod upp till 2/3 av flygvapnets reservpersonal skulle fullgöra frivillig tjänstgöring, intill dess behovet av beställningshavare på aktiv stat blivit fyllt.

Frågan om beredande av ersättning åt dylik långtidsinkallad reservpersonal i syfte att underlätta vederbörandes övergång till civil verksamhet berördes i propositionen 1943: 43 angående krigsmaktens reservpersonal. Förredragande departementschefen ansåg sig för det dåvarande icke böra förorda några generella bestämmelser om ersättning till långtidsinkallad re-

servpersonal efter tjänstgöringens upphörande. Denna fråga borde i avbidan på säkrare erfarenheter prövas från fall till fall. Häremot hade riksdagen intet att erinra.

Vid det förhållandet att icke pensionsberättigad befattningshavare i arvodesbefattning redan enligt Kungl. Maj:ts praxis kunna erhålla efter vissa bestämda grunder utmätt pension för sig och sina efterlevande och med hänsyn jämväl till riksdagens förenämnda beslut beträffande pension åt f. d. rullföringsbiträden anser civilförvaltningen anledning knappast föreliggande att nu vidtaga särskilda åtgärder för beredande av pension åt ifrågasvarande personalkategori. Att berörda personal såsom i motionerna uppgivits skulle hava förespeglats rätt till pension har civilförvaltningen sig icke bekant såvida därmed ej åsyftas ovanberörda departementschefsuttalande i samband med anmälan av propositionen 1943: 143.

Statskontoret har anfört följande.

I underdånig skrivelse den 26 juli 1950 har centralstyrelsen för det svenska reservofficersförbundet och svenska reservunderofficersförbundet gjort framställning bl. a. i syfte att reservutnämnd officer eller underofficer, som under viss tid innehåft förordnande å arvodesbefattning vid försvaret, måtte komma i åtnjutande av särskild pensionsförmån utöver honom på grund av anställningen i reserven tillkommande pension. Över framställningen har statskontoret avgivit utlåtande den 11 maj 1951. Härvid har ämbetsverket såsom min mening uttalat, att sådan pension borde kunna ifrågakomma från och med 60 års ålder under förutsättning att vederbörande tjänstgjort i statlig befattning minst 15 år, varvid syntes böra inräknas tid, varunder befattningshavaren fullgjort tjänstgöring i egenskap av reservofficer eller reservunderofficer. Beträffande pensionens storlek ansåg statskontoret, att densamma borde bestämmas i enlighet med de grunder som tillämpas vid fastställandet av i särskild ordning beviljad statlig pension, dock att i förekommande fall pensionen skulle nedsättas med belopp motsvarande reservpensionens storlek eller, därest befattningshavaren uppburit mot reservpension svarande engångsbelopp, med belopp, som eljest skolat utgå såsom årlig sådan pension. Frågan om beredande av dylik pension borde emellertid prövas från fall till fall. I brev den 19 september 1952 har Kungl. Maj:t, som beträffande spörsmål varom här är fråga förklarar sig vilja meddela beslut i varje särskilt fall med beaktande av föreliggande omständigheter, icke funnit sagda framställning föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I huvudsaklig anslutning till vad statskontoret anfört i ovannämnda utlåtande har Kungl. Maj:t — efter särskilda framställningar — vid ett flertal tillfällen under de senaste åren med stöd av riksdagens bemyndigande medgivit, att här avsedda befattningshavare må — vid sidan av dem tillkommande reservpension — åtnjuta pension från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. Under förutsättning att befattningshavaren kunnat räkna minst 30 år i statlig anställning, har därvid pensionens storlek bestämts att utgå med ett grundbelopp av 5 052 kronor för officerare och 3 420 kronor för underofficerare, allt för år räknat. Vid kortare anställningstid — mer än 15 år men mindre än 30 år — har pensionen reducerats i förhållande till avkortningen. Angivna pensionsbelopp jämte rörligt tillägg enligt 1947 års grunder har sedan minskats med grundbeloppet av vederbörande officer eller underofficer tillkommande reservpension.

Med hänsyn till det nu anförda och då härtill kommer att enligt givna direktiv frågan om den pensionering, som för närvarande tillämpas vid sidan av pensionsreglementena, till förutsättningar och konstruktion skall

närmare utredas av 1951 års pensionsutredning, får statskontoret föreslå, att motionerna icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. Såsom statskontoret i sitt ovan återgivna utlåtande erinrat, har 1951 års pensionsutredning jämlikt sina direktiv att närmare undersöka frågan om den pensionering, som f. n. tillämpas vid sidan av pensionsreglementena. Det i motionerna berörda spörsmålet faller alltså inom ramen för utredningens uppdrag. Vid sådant förhållande och då vidare de icke pensionberättigade befattningshavarna i arvodestjänst redan enligt Kungl. Maj:ts praxis kan erhålla efter vissa bestämda grunder utmätt pension för sig och sina efterlevande, finner utskottet sig sakna anledning tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet.

Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 57 och II: 66 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 mars 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Iwar Anderson, Näs-gård, Gillström, Boman, fröken Andersson, herrar Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Thun, Bergman, Holmqvist, Rikard Svensson, Aastrup och Bengtson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Bergström, Andersson i Malmö, Ståhl, Lindholm, Rubbestad, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Hoppe, Birke, Nihlfors, Gustafsson i Stockholm, Hansson i Skegrie och Löfroth.